

Návrh koncepce domovů mládeže

1. Charakteristika současného stavu organizace a činnosti DM

Domovy mládeže (dále též DM) poskytují žákům středních škol a studentům vyšších odborných škol (dále jen žáci) ubytování, výchovně vzdělávací činnost navazující na výchovně vzdělávací činnost středních škol a vyšších odborných škol a zajišťuje školní stravování. V případě hodném zvláštního zřetele může být do domova umístěn i žák druhého stupně základní školy.

Účelem domova je též vést žáky a studenty k plnohodnotnému využívání volného času formou zájmových činností.¹ Domovy mládeže a internáty pro žáky se zdravotním postižením jsou podle školského zákona začleněny do skupiny školských zařízení.²

Legislativní změny ve školství se potřebnou měrou nedotýkají organizace a činnosti DM. DM jsou na okraji zájmu státní správy, a to jak v oblasti aktualizace právních předpisů, tak i financování a materiálního zabezpečení.

Funkce DM bývá zužována na poskytování ubytovacích a stravovacích služeb a jejich vzdělávacím cílům bývá věnována minimální pozornost. Přitom je opomíjeno, že právě v těchto zařízeních tráví tato ohrožovaná věková skupina nejvíce volného času. Přitom v DM jsou vhodné podmínky pro výchovu osobnosti a socializaci žáka, pro výchovu k volnému času. A proto vznikla Asociace DM a internátů, která iniciovala změny v oblasti legislativy, organizace, financování a BOZ žáků v DM a poskytuje konzultační a poradenské služby, systém vzdělávání a vytváření metodických materiálů.

V ČR je zřízeno kraji DM a internátů, církevními a jinými organizacemi DM a pracuje v nich pedagogických pracovníků.³ Zřizovatelé DM musí odpovědně zvažovat případné snižování ubytovacích kapacit v DM, protože demografická křivka výrazně kolísá.

2. Poslání a vzdělávací cíle DM

2.1. Cíle vzdělávání DM vycházejí z cílů stanovených v § 2 zákona č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů a mají poslání zejména v těchto oblastech:

- **vzdělávací** – navazuje na ŠVP škol, svým působením a organizací jsou DM součástí vzdělávací soustavy a výrazným prostředkem neformálního vzdělávání (mj. formou organizované zájmové činnosti) a informálního učení mladé generace (včetně sebevzdělávání bez zpětné vazby), nabízí prostor a podmínky pro organizovanou i individuální přípravu na vyučování;
- **sociální** (sociálně zabezpečující) – umožňují dotované ubytování a stravování (v rámci rovných příležitostí) žákům a studentům ze spádových oblastí (často i nad jejich rámec), což umožňuje žákům specializované vzdělávání dle jejich dispozic a středním a vyšším odborným školám přijímat kvalitní žáky se studijními předpoklady;
- **preventivní** – systém výchovného působení v DM minimalizuje jevy rizikového chování u této obzvláště ohrožené skupiny dětí a mládeže – zejména v užívání návykových látek, šikanování, vandalství;
- **relaxačně zdravotní** – obnova sil, relaxace, upevňování zdraví, výchova ke zdravému životnímu stylu, posilování hygienických návyků, dodržování zásad zdravé výživy.

2.2. Ambice a poslání DM ve vzdělávání a výchově jsou především v oblasti **výchovy osobnosti a socializace žáka a výchovy v době mimo vyučování**. Prioritní cíle a úkoly spočívají v **neformálním vzdělávání, v přípravě na vyučování a sebevzdělávání a v pedagogickém ovlivňování volného času žáků**, tzn. v citlivém pedagogickém vedení žáků k účelnému

¹ Vyhláška 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních, ve znění později vydaných předpisů, §2

² Zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním a vyšším odborném a jiném vzdělávání, §7 a §117

³ zdroj: Výkaz Z 19-01 o školském ubytovacím zařízení, stav v ČR k 31. 10. 2014

využívání volného času, k výchově k volnému času. K tomu DM volí specifické prostředky, formy a metody.

2.3. Klíčové kompetence žáků rozvíjené v podmínkách DM

Domovy ve svých školních vzdělávacích programech formulují své cíle či profil absolventa a často se shodují na nutnosti rozvíjet u žáků následující klíčové kompetence, které navazují na ŠVP středních škol:

- 2.3.1. Kompetence k učení a sebevzdělávání.
- 2.3.2. Kompetence sociální, personální a k řešení problémů.
- 2.3.3. Kompetence komunikativní.
- 2.3.4. Kompetence k volnému času.
- 2.3.5. Kompetence občanské.
- 2.3.6. Dle zaměření školního vzdělávání ubytovaných žáků rozvíjejí též kompetence pracovní, k environmentálnímu chápání světa apod.

2.4. Z poslání, cílů i vzdělávací praxe v DM je patrné, že **domovy mají předpoklady významně podílet na realizaci Konceptu podpory mládeže na období 2014 – 2020** (dále Koncepte 2020), která určuje strategické cíle státní politiky ve vztahu k mládeži. Pro realizaci cílů Konceptu 2020 mají DM dobré podmínky, většinu z nich již realizují ve své činnosti s žáky, a proto je mohou v této koncepci přijmout za své a podílet se na jejich plnění. **Opatření k zabezpečení podílu DM na realizaci strategických cílů Konceptu 2020 jsou přílohou č. 1 této Konceptu DM.**

3. Organizace činnosti v DM

3.1. Žáci a studenti v DM jsou rozděleni do výchovných skupin. Výchovná skupina je základní **výchovnou** (vzdělávací) jednotkou. Výchovné skupiny jsou tvořeny dle pohlaví, věku, škol nebo studijních oborů a mentální vyspělosti žáků. Za výchovu, vzdělávání a organizaci činnosti své skupiny zodpovídá vychovatel, který uděluje i výchovná opatření. Počty žáků ve výchovných skupinách upravuje vyhláška č. 108/2005 Sb., v platném znění. Rozdělení žáků do výchovných skupin stanovuje ředitel.

3.2. Výchovná a zájmová činnost v DM probíhá napříč výchovnými skupinami. Vychovatel realizuje vzdělávací program s žáky přidělené skupiny vyplývající ze ŠVP DM, zabezpečuje péči o ně, zjišťuje jejich bezpečnost a dohled a řeší jejich potřeby. Současně vede a organizuje zájmové činnosti pro všechny zájemce z řad ubytovaných žáků prostředky neformálního vzdělávání.

3.3. Žáky a studenty do DM přijímá ředitel na základě každoročně podané přihlášky, který také ukončuje jejich ubytování a ve správním řízení vylučuje žáky z DM. Vnitřní řád DM vydaný ředitelem stanovuje provozní dobu DM a podmínky ubytování a stravování ubytovaných žáků.

4. Opatření k realizaci vzdělávacích cílů a k organizaci DM

Výše uvedené požadavky na DM lze naplňovat za předpokladu úpravy podmínek pro organizaci a činnost DM.

4.1. Pracovně právní a personální podmínky

Domovy směřují k náročnějšímu pojetí své činnosti, než jen k zajišťování svých sociálně zabezpečujících funkcí (ubytování, stravování, zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků). Jako školská

výchovná zařízení, která jsou součástí vzdělávací soustavy (§7⁵), musí plnit zejména vzdělávací úkoly a realizovat výše uvedené vzdělávací cíle.

K tomu potřebují zlepšit zejména tyto podmínky:

- 4.1.1. Hodnotný vzdělávací obsah práce vychovatele nemůže realizovat vychovatel zařazený v 8. platové třídě, jak je jeho práce popsána v nařízení vlády o katalogu prací ve veřejných službách a správě (NV č. 222/2010 Sb., katalogové číslo 2.16.02). Minimální zařazení vychovatele v DM nebo internátu by mělo být v 9. PT, aby mohla být jeho vzdělávací činnost založena na pedagogické diagnostice a aby byl formálně uznán kompetentním k výkonu činností specificky rozvíjejících osobnost žáka (viz strategické cíle Koncepce 2020);
- 4.1.2. Maximální počet žáků ve výchovné skupině stanovit na 27 žáků v zájmu individualizace jejich výchovy, která je nezbytností zejména pro plnění úkolů motivování žáků ke vzdělávání a plnění úkolů prevence. Současně umožnit další snížení počtu žáků ve skupině v případě, že do ní budou integrováni žáci se zdravotním postižením.
- 4.1.3. Posílit DM pedagogickými pracovníky podle místních potřeb (vychovateli nebo asistenty pedagoga) tak, aby bylo možné plnit řádně úkoly zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví (BOZ) žáků 24 hodin denně, tj. v době provozu DM.

4.2. Legislativní podmínky

Školská legislativa nezohledňuje specifické podmínky domovů mládeže. Domovy jsou školskou službou a z toho plyne řada problémů. Ty spočívají především v tom, že pro ně není vypracován rámcový vzdělávací program nebo alespoň konkrétní program činnosti, který bude stanovovat cíle a prostředky činnosti (obecněji - poslání). Rovněž vyhláška MŠMT⁴ nespecifikuje obsah činnosti domovů. V oblasti financování nejsou stanoveny oborové normativy, a proto se přístupy zřizovatelů k financování domovů různí atd.

K zajištění budoucích cílů bude zejména třeba:

- 4.2.1. Novelizovat vyhlášku 108/2005 Sb.⁴, zejména konkretizovat účel a poslání domovů a internátů, korigovat maximální počet žáků a studentů ve výchovné skupině a akceptovat stav, že do běžných skupin jsou integrováni také žáci se zdravotním postižením nebo žáci s omezenými příležitostmi.
- 4.2.2. Novelizovat školský zákon 561/2004 Sb.⁵ v § 31 a umožnit vychovatelům udělovat pochvaly a kázeňská opatření. Zrovnoprávnit tak postavení vychovatele s postavením třídního učitele. Obě tyto profese mají stejnou odpovědnost a úkoly. Prioritním záměrem je začlenění DM do hlavního proudu vzdělávání, tzn. jejich vyjmutí se školských služeb.
- 4.2.3. Do legislativy vztahující se k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků zapracovat opatření, která budou akceptovat specifické podmínky domovů, tzn. zejména definovat dostatečnost (standarty) dohledu v DM v denní i noční době, postupy při zajišťování hygienických předpisů (např. při infekčních onemocněních, epidemiích) a pravidla BOZ při činnostech se zvýšenými riziky při práci (provozní řády odborných pracoven s různým zaměřením – keramika, posilovna, příp. počítačová pracovna apod.)
- 4.2.4. Postavit v DM na obdobnou úroveň žáky středních a studenty vyšších odborných škol s důsledky v oblasti organizace v DM (četnost skupin) a financování DM. Stávající legislativa vychází z mylného předpokladu, že student VOŠ nevyžaduje od vychovatele

⁴ Vyhláška 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních, ve znění později vydaných předpisů

⁵ Zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním a vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění později vydaných předpisů

tolik péče a intervence ve výchově jako žák střední školy a že výdaje na jeho vzdělávání, příp. další služby, nedosahují výdajů na žáka střední školy.

- 4.2.5. Stanovit centrální (oborový, službový...) normativ pro DM tak, aby tento akceptoval specifika DM, která ovlivňují finanční náročnost provozu (např. počet pracovišť) a zvyšující se nároky na kvalitu vzdělávací činnosti v DM (viz opatření v b. 4.1.).
- 4.2.6. Novelizovat vyhlášku č. 492/2005 Sb., o krajských normativních, ve znění pozdějších předpisů tak, aby byl pro žáky středních škol a studenty VOŠ jednotný normativ.
- 4.2.7. Dále zohlednit při financování DM skutečnost, že do skupin jsou z organizačních i výchovných úkolů integrováni žáci se zdravotním postižením a že náklady na jejich pobyt jsou vyšší (dnes je zvýšený normativ poskytován pouze na žáky, kteří tvoří samostatnou skupinu).

4.3. Ekonomické a materiálně technické podmínky

K zajištění cílů DM je třeba upravit také ekonomické a materiálně technické podmínky pro domovy a internáty. Ačkoliv nebylo centrálně provedeno zhodnocení materiálně technického vybavení pro ubytování, případně vzdělávací činnost, tak praxe ukazuje na nevyrovnanost podmínek jak mezi jednotlivými domovy, tak i mezi průměrnou kvalitou bydlení v rodině a v domově mládeže (zastaralé vybavení, nedostupnost některých služeb).

Poznámka:

Podrobné návrhy k výše uvedeným podnětům na zlepšení podmínek pro DM pod body 4.1. až 4.3. jsou přílohou č. 2 tohoto materiálu. Návrhy byly projednány na Valné hromadě ADMIN ČR dne 21. 2. 2014.

4.4. Podíl DM na realizaci Konceptu podpory mládeže do roku 2020

Zajistit spoluúčast členů OS ADMIN ČR v pracovních skupinách č. 4 Volný čas a č. 7 Životní styl a zdraví, které budou monitorovat a vyhodnocovat Koncept 2020.

Vést osvětovou kampaň v rámci působnosti asociace s cílem začlenit strategické cíle Konceptu 2020 do vzdělávacích programů a činnosti DM.

4.5. Dopracování Konceptu DM

Pro začlenění výchovné činnosti DM do soustavy vzdělávání zajistit odbornou garanci jednoho pracovníka Národního institutu dalšího vzdělávání, který by koordinoval a aktivně se podílel na dopracování Konceptu DM, v níž DM budou nedílnou součástí vzdělávací soustavy ČR a budou kompatibilní s ostatními školskými subjekty.

Poznámka:

Výše uvedené skutečnosti se přiměřeně vztahují k organizaci a činnosti v internátech pracujících dle § 6 až 9 Vyhlášky č. 108/2005 Sb.

Přílohy:

Příloha č. 1 - Opatření k zabezpečení podílu DM na realizaci strategických cílů Konceptu 2020

Příloha č. 2 - Průvodní dopis k Návrhu konceptu DM pro MŠMT ČR

Opatření k zabezpečení podílu DM na realizaci strategických cílů Koncepce 2020

(Možnosti podílu DM na plnění strategických cílů Koncepce 2020 v rámci svých vzdělávacích funkcí a organizace činnosti, inspirace k zapracování cílů do ŠVP DM)

- 1. Uplatňovat rovný přístup žáků k právům (strategický cíl 1)**
 - vytvářet otevřené prostředí pro možnost uplatňování práv mládeže (vnitřní řád s demokratickými prvky, prosociální klima v DM);
 - podporovat rozvoj kompetencí pro prosazování práv (rozvíjení kritického myšlení žáků, povědomí o právním poradenství apod.).
- 2. Umožňovat rovný přístup mládeže k informacím (strategický cíl 2)**
 - umožňovat mládeži přístup k informacím uživatelsky atraktivními způsoby;
 - podporovat zvyšování informovanosti o situaci mládeže;
 - podporovat iniciativy a aktivity vedoucí k rozvoji kompetencí žáků pro práci s informacemi;
 - vytvářet podmínky k využívání informačních technologií.
- 3. Realizovat v činnosti DM zájmové a neformální vzdělávání (strategický cíl 3)**
 - poskytovat ubytovaným žákům rovné příležitosti ke zdokonalování a prohlubování klíčových kompetencí, organizovat vzdělávací aktivity a programy;
 - usilovat o inovace v oblasti zájmového vzdělávání, přibližovat jeho obsah zájmům žáků.
- 4. Rozšiřovat a zatraktivnit nabídku činností ve volném čase a motivovat žáky k jejímu aktivnímu využití (strategický cíl 4)**
 - využívat informačních technologií k aktivnímu trávení volného času;
 - motivovat žáky k aktivnímu využívání volného času, rozvíjet kompetence žáků k samostatnému plánování a rozhodování o trávení volného času;
 - vyhledávat talenty a ovlivňovat jejich další vzdělávání.
- 5. Podporovat zvyšování přeshraniční mobility mládeže (strategický cíl 5)**
 - přispívat ke zlepšování jazykové vybavenosti;
 - organizovat skupinové formy mobility.
- 6. Podílet se na zlepšování podmínek pro zaměstnanost a zaměstnatelnost mládeže (strategický cíl 6)**
 - spolupracovat se školami, zaměstnavateli, úřady práce;
 - neformálním vzděláváním realizovat kariérové poradenství.
- 7. Rozvíjet všestranný a harmonický rozvoj žáků s důrazem na jejich fyzické a duševní zdraví a morální odpovědnost (strategický cíl 7)**
 - vést žáky ke zdravému životnímu stylu a zodpovědnému chování;
 - preventivně působit v oblasti rizikového chování;
 - posilovat vytváření pozitivních mezilidských vztahů;
 - umožňovat osobní rozvoj žáků podle jejich individuálních potřeb (individuální poradenství, sebepoznávání, sebepojetí apod.).
- 8. Vytvářet podmínky pro aktivní zapojení žáků do rozhodovacích procesů a do ovlivňování společenského a demokratického života (strategický cíl 8)**
 - motivovat a umožňovat aktivní zapojování se do veřejného prostoru;
 - informovat žáky o možnostech participace, zapojovat je do dialogu a samosprávných orgánů.
- 9. Vytvářet příznivé podmínky pro dobrovolnictví mládeže (strategický cíl 9)**
 - podporovat dobrovolnickou činnost a zvyšovat informovanost mládeže o dobrovolnictví.
- 10. Usnadňovat začlenění mládeže s omezenými příležitostmi (strategický cíl 10)**
 - integrovat mládež s omezenými příležitostmi do běžných výchovných skupin;
 - vytvářet pro ni speciální projekty zájmového a neformálního vzdělávání;

- realizovat aktivity k poznávání tradic a kultur, k uchování si vztahu k vlastní identitě a kultuře;
- spolupracovat s organizacemi poskytujícími pomoc mládeži s omezenými příležitostmi.

11. Motivovat mládež k životu s principy udržitelného rozvoje a rozvíjet jejich environmentální gramotnost (strategický cíl 11)

- realizovat obsah environmentální výchovy a osvěty v zájmovém a neformálním vzdělávání;
- posilovat přímý kontakt žáků s přírodním prostředím, podílet se na konkrétní pomoc přírodnímu a životnímu prostředí v domově mládeže, obci;
- systematicky žáky informovat o cílech, principech a tématech souvisejících s globálními, rozvojovými a environmentálními problémy světa.

12. Prohlubovat kompetence žáků pro bezpečné a tvořivé užívání médií (strategický cíl 12)

- vést žáky ke kritickému vyhodnocování a uvážlivému využívání mediálních obsahů;
- učit žáky bezpečnému užívání informačních technologií, seznamovat je s riziky;
- motivovat žáky ke kreativnímu vytváření vlastních mediálních obsahů.

13. Nabízet žákům rozmanité cesty ke kultuře, umění a tradicím (strategický cíl 13)

- organizovat pro žáky činnost zájmových útvarů a aktivity v rámci neformálního vzdělávání v oblasti uměleckých aktivit;
- podporovat rozvoj čtenářství a společenskou prestiž četby;
- realizovat aktivity podporující zájem mládeže o historii, tradice a kulturu regionu;
- pomáhat žákům při chápání multikulturního charakteru současné společnosti.

Občanské sdružení Asociace domovů mládeže a internátů ČR

Vocelova 1469/5, Hradec Králové, PSČ 500 02

www.domovy-mladeze.cz, e-mail: osadmin@dmhk.cz

adresováno MŠMT ČR

Vážení,

na základě závěrů jednání na MŠMT dne 23. 6. 2014 a po projednání a schválení na Valné hromadě OS ADMIN ČR dne 9. 10. 2014 Vám zasílám k dalšímu řízení návrh Koncepce DM.

V přiloženém dokumentu jsme nejprve stručně charakterizovali stávající stav organizace a činnosti v DM s konstatováním, že je naším přáním, aby se problematice školských ubytovacích zařízení věnovala větší pozornost než dosud, protože dle našeho názoru plníme důležité úkoly podporující formální vzdělávání.

Dále jsme se pokusili definovat poslání a vzdělávací cíle DM. Zde se domníváme, že domovy významně přispívají k výchově žáka v době mimo vyučování, zejména v oblasti pedagogického ovlivňování volného času, v jeho přípravě na vyučování a sebevzdělání i k rozvoji skupinových a individuálních zájmů. Prostřednictvím ŠVP domovy rozvíjejí klíčové kompetence žáků, které většinou kopírují kompetence rozvíjené na středních školách. Domníváme se, že domovy mají předpoklady se významně podílet na realizaci Koncepce podpory mládeže na období 2014 - 2020 a v přiloženém materiálu jsme se v příloze č. 1 pokusili konkretizovat podíl DM na realizaci strategických cílů tohoto dokumentu MŠMT ČR. Zamrzelo nás, že Koncepce 2020 výrazněji nepočítá s podílem DM, byť k realizaci strategických cílů jsou v mnohých domovech optimální podmínky a všechny DM jsou schopny se na jejich plnění podílet (respektive je dlouhodobě plní).

V další části návrhu Koncepce DM popisujeme organizaci činnosti v DM a zde především úlohu výchovné skupiny a poslání vychovatele, který zajišťuje výchovu nejen ve své skupině, ale podílí se na realizaci ŠVP a aktivit v rámci celého domova.

V poslední kapitole návrhu Koncepce DM se snažíme upřesnit podmínky, které je třeba vytvořit k tomu, aby navržená koncepce mohla být realizována. To znamená, že potřebujeme zlepšit podmínky v oblasti pracovně právní a personální a to tak, že navrhovaný program není schopen plnit vychovatel zařazený v 8. platové třídě, nýbrž v třídě vyšší. Požadujeme snížení počtu žáků ve výchovné skupině a také posílení DM pedagogickými pracovníky k zajištění pedagogického dohledu 24 hodin denně a BOZ žáků tak, jak již bylo na MŠMT ČR projednáváno a bylo obsaženo v projednávaném návrhu novely vyhlášky č. 108/2005 Sb.

Jsmo si vědomi, že k tomu bude potřeba provést legislativní změny, které v návrhu upřesňujeme a přitom se i odvoláváme na návrhy, které Asociace předložila MŠMT ČR již březnu 2014.

Nabízíme také spolupráci při monitorování a vyhodnocování Koncepce 2020.

V závěru našich návrhů žádáme o odbornou pomoc při dopracování Koncepce DM.

K návrhu Koncepce DM přikládáme dvě přílohy, z nichž jednak naše návrhy vycházejí (příloha č. 2) a také upřesňují obsah činnosti DM ve vazbě na Koncepci 2020 (příloha č.1).

Věříme, že půlroční intenzivní práce, kterou do přípravy všech materiálů investovali členové OS ADMIN ČR, nepřijde nazmar a že se našimi návrhy budou kompetentní činitelé na MŠMT ČR zabývat. Tímto postupem by měly být naplněny i závěry z našeho posledního společného jednání na MŠMT ČR dne 23. června tohoto roku.

Mgr. Sylva Nekolová, předseda OS ADMIN ČR